

Vastaus kirjalliseen kysymykseen esittävän taiteen koronakorvauksista

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Marko Kilpi /kok. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 776/2021 vp:

Mitä hallitus aikoo tehdä, jotta kulttuurialan koronakorvausten menettelyjä vihdoinkin korjataan ja
mitä hallitus aikoo tehdä, että kulttuuriala pääsee toteuttamaan perustuslaillista oikeuttaan työntekoon sekä elinkeinon ja ammatin harjoittamiseen?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Covid-19-viruksen leviämisen estämiseksi ja yhteiskunnan toimivuuden turvaamiseksi on tehty viimeisen kahden vuoden aikana, asiantuntijoiden suosituksista ja viranomaisen päätöksinä, useita erilaisia toimia aina tilanteen vaatimusten mukaan. Esittävän taiteen osalta yleisötilaisuuksien osallistujarajoitukset ja tilojen käyttöä koskevat rajoitukset ovat vaikeuttaneet ja osin estäneet kokonaan taiteen ja kulttuurin toimialan näytösten, esitysten, elokuvaesitysten, konserttien, tapahtumien ja tilaisuuksien järjestämisen. Koska toimialan suurin tulonlähde ovat pääsylipputulot, teosten ostot ja muut kuluttajilta tulevat tulot, on pandemiasta seurannut taloudellisia ongelmia sekä toimialan organisaatioille, että alan ammattilaisille.

Edellä mainitun vuoksi hallitus on pandemian alusta alkaen, eli maaliskuusta 2020, ryhtynyt lukuisiin toimiin alan organisaatioiden ja alalla työskentelevien taloudelliseksi tukemiseksi. Seitsemässä eri lisätalousarvioesityksessä vuosina 2020 ja 2021 hallitus on esittänyt yhteensä 262,6 miljoonaa euroa lisämäärärahoja opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokkaan taiteen ja kulttuurin alan ja sen toimijoiden tukemiseksi, jotta pandemian kielteisiä vaikutuksia voidaan vähentää. Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan kautta jaetut lisätalousarvioiden covid-tuet ovat suuruudeltaan yhteensä lähes puolet vuoden 2021 valtion varsinaisen talousarvion taiteelle ja kulttuurille osoitetuista määrärahoista (Valtion talousarvio 2021, luku 29.80 Taide ja kulttuuri, yhteensä noin 581 miljoonaa euroa).

Esittävän taiteen tukemiseksi covid-tukea on jaettu opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä Taiteen edistämiskeskuksesta. Tukea on kohdistettu toimialan ammattilaisille, yksinyrittäjille, toiminnimille ja erilaisille alan organisaatioille (yritykset, yhdistykset, osuuskunnat), kuten valtionosuutta saaville teattereille, orkestereille ja museoille ja ns. vapaan kentän toimijoille. Opetus- ja

kulttuuriministeriön väline jakaa tuki toimialalle ovat olleet harkinnanvaraiset valtionavustuksen ja apurahat. Tämän on katsottu toimivan toimialalla parhaiten johtuen sen toimijoiden erilaisuudesta.

Valtionosuutta saaville esittävän taiteen toimijoille on jaettu yhteensä 34 440 000 euroa. Esittävän taiteen ns. vapaille ammattilaisryhmille ja erilaisille kokoonpanoille, ja erilaisille alan organisaatioille, alan yhdistyksille ja osakeyhtiöille on jaettu yhteensä 23 245 900 euroa. Tuella on pyritty turvaamaan toimijoiden selviäminen tilanteessa, jossa kiinteät kulut pysyvät, mutta esitystoiminnan ollessa pysähdyksissä tuloja ei synny. Tuki ei voi korvata menetyksiä täysimääräisesti, mutta se mahdollistaa toimet, joilla toiminta voidaan käynnistää heti, kun pandemiatilanne helpottaa. Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämiin valtionavustusten käyttöön sovelletaan valtionavustuslakia. Avustuksilla voidaan kattaa kaikkia kuluja, jotka syntyvät toimijan omasta toiminnasta. Henkilöstökulut ovat hyväksyttäviä kustannuksia. Valtionosuustoimijoiden avustuspäätöksissä ei ole rajattu henkilöstökulujen maksamisessa määräaikaisissa työsuhteissa työllistyviä freelance-reita ulos. Kolmannen osapuolen kuluja avustuksella kuitenkin ei voida kattaa.

Näytelmäkirjailijoiden tulonmuodostuksessa osa tekijänoikeuskorvauksista on sidottu näytelmien esittämiseen. Koronapandemian aikana esitystoimintaa ei ole ollut tai se on ollut erittäin vähäistä. Tällöin esityksistä saatavat tulot ovat joko pienentyneet tai loppuneet kokonaan. Silloin, kun luovan työn tekijä on vapaa ammatinharjoittaja eikä tee työtään työsuhteessa esimerkiksi kuukausipalkkaa vastaan, tekijän luovasta työstään saama korvaus määrittyy lopulta teoksesta ja sen käytöstä tehdyn sopimuksen tai sopimusten mukaan. Käytön määrä vaikuttaa tulojen suuruuteen. Vallitseva poikkeuksellinen tilanne on osoittanut, että teatterialalla olisi tulevaisuutta ajatellen hyvä tarkastella näytelmäkirjailijoiden tulonmuodostusta ja siihen liittyviä elementtejä laajemminkin nyt esiin tulleiden epäkohtien poistamiseksi tai lieventämiseksi. Tavoitteena voisi tällöin olla alan sopimustoiminnan kehittäminen ja luovan työn tekijöiden kannalta erilaiset tilanteet huomioon ottavien käytäntöjen aikaansaaminen.

Taiteen ja kulttuurin alan ammattilaisten tulonmuodostukseen vaikuttavat korona-aikana erityisesti ansiotulot, teosten myynnit, työsopimuksiin ja muihin yksityisoikeudellisiin sopimuksiin liittyvät ehdot sekä työttömyys- ja sosiaaliturva. Näitä täydentämään on opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan kuuluvana keinona olleet Taiteen edistämiskeskuksen myöntämät verovapaat apurahat. Suurin opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan covid-lisämäärärahojen käyttökohde ovatkin olleet alan ammattilaiset, joille on Taiteen edistämiskeskuksen kautta osoitettu jaettavaksi yhteensä 96,8 milj. euroa vuosina 2020-2021. Tästä tuesta myös näytelmäkirjailijat ja esittävän taiteen alan freelancer-taiteilijat ovat voineet hakea tukea. Pieni osa edellä mainitusta Taiteen edistämiskeskuksen jakamasta tuesta on osoitettu avustuksina taiteen ja kulttuurin alan yksityisyrityksille ja toiminimille, jotka olisivat ilman tätä tukea jääneet väliinputoajiksi. Apurahoja on Taiteen edistämiskeskuksen kautta myönnetty vuosina 2020 ja 2021 yhteensä 16 879 kappaletta. Vuoden 2021 toisessa lisätalousarviossa osoitettiin Taiteen edistämiskeskukselle apurahiin ja

avustuksiin yhteensä 64,8 miljoonaa euroa. Siitä jäi käyttämättä määrärahaa koskevan haun jälkeen noin 18 miljoonaa euroa, jonka Taiteen edistämiskeskus pani uudelleen haettavaksi marraskuussa 2021 ja sai yhteensä noin 7 500 hakemusta. Näistä hakemuksista päätökset tehdään maaliskuussa 2022.

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan kautta jaettujen covid-lisämäärärahojen lisäksi taiteen ja kulttuurin alan toimijat ovat saaneet tukea myös työ- ja elinkeinoministeriön pääluokan tuista, jotka on jaettu Business Finlandin, ELY-keskusten ja kuntien kautta vuonna 2020 ja kustannustukena ja tapahtumatakuutukena valtiokonttorin kautta vuonna 2021. Osalle taiteen ja kulttuurin alan ammattilaisista on lisäksi maksettu yrittäjien työmarkkinatukea työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalta.

Vuoden 2022 alussa koronan omikron-variantti on levinnyt voimakkaasti kaikkialla Suomessa. Sen johdosta yleisötilaisuudet ovat olleet kiellettyjä kokonaan lähes koko maassa. Tilanne on ollut ja on vaikea kulttuuri- ja tapahtuma-alan toimijoille. Rajoituksia on kuitenkin alettu lieventää ja niitä on mahdollista purkaa asiantuntijoiden lausuntoihin perustuvilla viranomaispäätöksillä epidemian vaiheen mukaisesti. Hallitus on linjannut, että yleisötapahtumia koskevista rajoituksista luovutaan. Alaa tuetaan myös taloudellisesti: osana vuoden 2022 ensimmäistä lisätalousarviota hallitus esittää lisätukea taiteen ja kulttuurin toimialalle helpottamaan alan selviämistä. Valmistelutyössä on kiinnitetty huomiota taiteen vapaan kentän toimijoiden asemaan.

Helsingissä 17.2.2022

Tiede- ja kulttuuriministeri Antti Kurvinen